

MAGYAR FÖLD- ÉS NÉPISMERET

— mai jelentőségei hazai és idegen, ellenséges művelői elmaradásunk veszélyei —

AFÖLD ÉS EMBER egymáshoz való viszonyának kutatására már a múlt század második felében felhívták a tudomány figyelmét a német geográfusok. Az ember a földhöz gazdaságilag, politikailag, kulturálisan és animális értelemben testi tulajdonságaiban is hozzákapcsolódik. Az ember és a földfelszín egymással való együttélésének megvannak a maga törvényszerűségei, amelyeket újabban a gazdasági, politikai és kulturális földrajzi kutatások mind mélyebbről tárnak fel s ma már nemcsak a tudomány megállapítása, hanem éppen napjaink gazdasági nyomorúsága bizonyítja legélénkebben, hogy bizonyos életegységek durva megbolygatása, ember és föld történelmileg kialakult viszonyába való brutális beavatkozás minő eredményekkel járhat. A föld és ember szimbiózisa azonban olyan érzékeny életforma, amely az ember kulturális fejlődése és történelmi tényei miatt időben, a földfelszín változatossága miatt pedig térben is változik. Más volt az ember kapcsolata a földdel különböző történelmi korokban és más az ember kultúrfejlettsége szerint. Másképpen élt együtt földjével a honfoglalás utáni időkben a magyarság, mint a XV. században, másképpen a török hódoltság idejében és másképpen a múlt században és másképpen alakulnak ki ezek a kapcsolatok éppen napjainkban, amikor egészen más gazdasági életre kell berendezkednünk. E kapcsolatok lényege éppen úgy rá van írva az ember életviszonyaira, mint ahogy magánviseli ennek bélyegeit maga a földfelszín, az ember hatása alatt módosuló kultúrtáj. De egyúttal mások ezek a kapcsolatok a felszín változatossága következtében a tér minden részében is.

Ma ott tart a földrajztudomány, hogy a föld és ember viszonyának legdurvább kapcsolataiba már bele tud látni. Egyelőre még csak a legáltalánosabb kapcsolatokba, azt mondhatnók, hogy csak az intemacionális kapcsolatokba, vagyis egyelőre azokat a szálakat tárta fel, amelyek nagyjából a Föld minden terén és bármely népre vonatkozólag fennállanak. Embercsoportok és embercsoportok, népek és népek, kultúrák és kultúrák között azonban legalább is olyan mélyreható különbségek vannak, mint aminő változatossága van a földfelszínnek. Föld és ember együttélésének lényegét tehát nem globálisan, nem intemacionális, vagy helyesebben interregionális viszonylatokban kell kutatni, hanem e rendkívül finom kapcsolatokat adott

nép, egy bizonyos nemzet és adott tér, egy bizonyos táj között fogjuk igazán megismerhetni.

Ezen a ponton kapcsolódnak bele a modern földrajzi vizsgálódások a nemzeti célkitűzésekbe. Nem általános antropocentrikus nézőpontból kell hozzájárulni a problémákhoz, hanem „hungarocentrikus“ szempontot kell választani. Az ember, a nép fogalma helyébe a nemzet fogalmát, a Föld fogalma helyébe a haza fogalmát kell beillesztenünk. A föld és a nép az állam összetevői. A haza és a nemzet, a magyar föld és a magyar nép Magyarország összetevői, ami már nemcsak egy bizonyos térfogalom, hanem tér és ember szimbiózisából összetett fogalom. Az a tudomány pedig, amely ezen életegység biológiáját kutatja, a honismeret.

A honismeret fogalma Magyarországon még alig keltett érdeklődést. Újabban a tantervi revíziókban jutott szóhoz valamelyest, de inkább itt is csak magában a tantervben és a hivatalos tantervi utasításokban, az iskolákban azonban, szomorú tapasztalataim szerint, alig. De akik annakidején igyekeztünk neki utat törni a tantervekben, magunk is tisztában voltunk vele, hogy még sokáig csak alig megvalósítható óhaj marad ez ott is. Nem is lehet másképpen, hiszen amíg egy tudomány maga sem született meg és nem jutott túl célkitűzésén, addig lehetetlen azt követelni, hogy e tudomány eredményeinek válogatott fejezeteiből alakítandó tantárgy, azaz ismeretsoport, életképes legyen az iskolában.

Mi a nehézség? A magyarság még mindig nem ismerte fel földje és népe benső kapcsolatait kutatásának szükségességét és nemzeti szempontból való fontosságát. Éppen ezért a köztudat még nem is jutott túl a földrajz fogalmán, sőt még a földrajz fogalmáig sem emelkedett fel. Pedig a földrajz még tisztázott értelmében is, amikor a földfelszín élettudományának mondjuk már, még így sem fedi a honismeret fogalmát. A honismeret több, mint földrajz, különösen több annál a földrajznál, amelyet a ma vezető korcsoportban lévő generáció iskoláiban megismert; tehát korántsem topográfia, egy kis statisztikával, érdekességek felsorolásával. A honismeret a nemzet térbeli életének tudománya, a népet földjéhez kötő gazdasági, politikai, kulturális, történelmi kapcsolatok együtt való feltárása. Kutatásaiban éppen úgy támaszkodik a földrajzra, mint a néprajzra, népművészeti, népköltészeti, történelmi, sőt nyelvészeti tanulmányokra is. Célkitűzése pedig a hazatudatosság felkeltése, ami korántsem azonos azzal, amit hazaszeretnek mondanak. Ez nem érzelmi, hanem értelmi elem.

Mindezeknek a kutatását egyszerűen rábízták a tantervek az oktatókra. Pedig ez elsősorban tudományos és csak ezt követőleg lehet oktatói feladat. Ennek a nemzeti tudománynak pedig Magyarországon rendszeresített kutató intézete, de még csak intézménye sincsen. Pedig ha széjjelnézünk nem is a középeurópai, hanem csak a balkáni szomszédságban is, arra a döbbenetes eredményre jutunk, hogy a nemzetnevelés egyik legerősebb eszközét engedjük ki kezeink közül, ha ezt fel nem ismerjük. Hogy mennyire vannak ezen a téren balkáni szomszédjaink, arra alább fogok rámutatni.

Pedig ez olyan természetű dolog, hogy nem várhatunk benne a külföldi tudománytól sem segítséget. Illetve amit várakozás nélkül is kapunk, abban igazán nincsen köszönet magyar nemzeti szempontból. Itt most csak annyit, hogy a magyar föld kutatásában ma több szerb, oláh, cseh és német kéz dolgozik és főleg sokkal több eredményt tud publikálni is, mint a magyar.

Szinte egészen különös, hogy ilyen természetű kutatások szükségyszerűségének felismeréséig és megszervezéséig még nem jutott el tudománypolitikánk. Pedig egyébként már teljesen körüljárta a föld és ember egyenként való kutatásának problémáját. A nemzet időbeliségének kutatására számos történelmi intézményünk, egyetemi tanuszékünk, külföldi intézeteink vannak. Gondosan ügyelünk arra is, hogy a magyar történelmi kutatások forrásaihoz eljussanak szakembereink. Történelmi kutatásaink eredményeinek publikálására, nagyon helyesen, áldozatokat hoznak a köz és magánosok is. A szomszédokkal szemben való prioritás és a forrásanyagok magyar szemszögből való feldolgozása, méltán, nemzeti célkitűzésszámba megy.

De éppen ilyen gondos ápolásban részesülnek azok a tudományok is, amelyek a nép térbeli jelenségeivel foglalkoznak, mint a néprajz, néptan, antropológia. Néprajzi múzeumunk joggal Európa-hírű.

Ezzel szemben a magyar föld térbeli jelenségeinek vizsgálata, tehát a földrajz és a vele kapcsolatos tudományok egészen kiestek a magyar tudománypolitika érdeklődésének köréből. Pedig a modern földrajz feladatát nemcsak mint térbeli, hanem mint időbeli feladatot is fogván fel, tehát nemcsak mai, hanem múltbeli fejlődésében is kutatván a magyar földet, részben történelmi munkát is végez és elsősorban éppen a történelmi kutatásokat támasztja alá. A földrajz időbeli kutatásai nélkül a történelmi kutatások végeredményben légtüres térbe fognak jutni. Vannak történelmi problémák, amelyekhez történelmi források hiányossága és a meglévő forrásokhoz a történelmi módszerek alkalmatlansága folytán nem a történéssz, hanem a geográfus fog hozzáférni. Csak példának hozom itt fel a honfoglaláskori törzsek települési viszonyainak problémáját, amelyet a közeljövőben geográfusok fognak megoldani. Vagy szükséges-e említenem, hogy a földrajznak a magyar föld történelmi múltbeli állapotára vonatkozó kutatásai nélkül a gazdaságtörténelem elsősorban csak történelmi közgazdaságtani eredményeket produkálhat, de a gazdasági élet is a föld és az ember kapcsolata lévén, a magyar nemzetnek a magyar földön való történelmi gazdasági életével sohasem fog megismertetni. Említsem-e a történelmi földrajzot, ami egy lépést sem jutott előbbre a történelmi topográfiánál, még Csánki egyébként nagyszerű Hunyadi-korbéli történelmi földrajza sem. Attól pedig mindvégig el kell tekintenie, hogy az ország földje bármelyik tájának történelmi földrajzi képét megrajzolja geográfiai kutatások segítsége nélkül.

Éppen ezért rendkívül csodálatos, hogy egy olyan nagy történelmi érzékű nép, mint a magyar, nem ismerte még fel, hogy elsősorban történelmi kutatásainak érdekében, ennek segítése céljából kell súlyt helyeznie a hazai föld modern földrajzi kutatására is. A földfelszín már nem üres, geometriai tér többé a geográfus előtt, hanem

emberi és természeti jelenségekkel teli táj, és tudjuk, Ritter német geográfus is rámutatott már a múlt század közepén, hogy emberi jelenségek, tehát a történelmi jelenségek, a természeti jelenségekkel való kapcsolatuk nélkül meg nem érthetők. Ha e térbeli jelenségeket, illetve a térbeli természeti jelenségeket most már mint egyúttal időbeli jelenségeket is fel tudja tárni a geográfus, ebből elsősorban a historikus fog hasznot látni.

Kétségtelen, hogy a geográfiának előbb bizonyos eredményeket kellett produkálni, hogy a történészek munkájának alátámasztására alkalmassá tegye magát. Már pedig még e század elején is a földrajz megállít csak bizonyos természeti jelenségek térbeliségének vizsgálatánál s a domborzaton kívül kevés más jelenség érdekelte még a természetből is. Ez azonban kétségtelenül csak az első, bár tagadhatatlanul legsürgősebb és legszükségesebb feladata volt. Ezek az eredmények természetesen csak a geográfus tudósok érdeklődési körében maradtak. Az iskolában pedig unalmas tantárgy lett belőlük. Eredményeit sem a történelem, sem a többi tudományok nem hasznosíthatták közvetlenül s a honismeret sem támaszkodhatott egyedül erre. A természeti jelenségek időbeliségének kutatása is megállt a régi földrajzi iskolában a jégkorszaknál. A földfelszínnek vagy a közelebről vett tájnak a történelmi ember idejében végbement változásait és éppen az ember visszahatásaként történt alakulásait, a táj fejlődését, még nem tudta megközelíteni. Már pedig e nélkül nem lehet a föld és nemzet történelmi együttélésének titkait sem felderíteni. A geográfia éppen ott hagyta abba vizsgálódásait, ahol a történészeket érdekelte volna. A magyar földrajzi tudománynak azonban a világháborúval egy nagyon eredményes, de túlságosan öncélú kora lezárult: az élettelen földrajz kora. Eredményesnek kell mondanunk az ezt megelőző Hunfalvy-féle iskolával szemben, amely még csak egyszerűen leltározta a magyar föld topográfiai elemeit, majd folytatói egy földrajzi romantikába vitték a magyar földtudományt.

A szerves, szintetikus kutatások kora gróf Teleki Pál gondolatvilágából indult ki Magyarországon. Lényege a szintetikus táj kutatás, vagyis egy bizonyos embercsoportnak egy bizonyos téregységben egy szimbiózis, egyéni tájjá való összeforrását feltárni. Ez már olyan célkitűzés, amelytől csak egy lépés volt a speciális szülőföld kutatások megindítása.

A szülőföldismeretnek egészen magyar és kizárólag nemzeti célkitűzése van: megvilágítani a földnek és népnek egymástól függően és egymással változó arculatát. Bevilágítani a környező táj természetének és emberi életének egymással való összefüggésébe. Tehát nem kizárólag földrajz-tudomány. Nem egyedül néprajz, nem történelem, nem gazdaságtan, nem szociográfia. Ezek a tudományok mind az élet analízisének eredményei. Az élet pedig egy-egy tájban a valóságban nem áll külön történelmi tényekből, külön néprajzi tényekből, külön szociográfiai tényekből, külön gazdasági tényekből; nem következmények nélkül való benne az ottani speciális természeti környezet és nincsen hatás nélkül erre az ott folyó emberi élet, hanem a táj élete mindezen, az ember által szétanalizált jelenségek térbeli és idő-

beli szimbiózis. Ha a nemzetnek ismernie kell múltját, hogy jelenét helyesen élhesse, úgy kétségtelenül ismernie kell jelenét, hogy jövője lehessen. Már pedig a szülőföldismeret, vagy az egész hazára értve, a honismeret, a nemzet jelen történetének tudománya. Művelője nem lehet csak a régi értelemben vett geográfus, vagy akár történész, vagy szociográfus, hanem egy táj mindennemű jelenségeinek akár a művészeti mozzanatokig is eljutó szintetizálója. Műveléséhez nemcsak száraz szaktudás szükséges, hanem ezenkívül még sok érzelmi képesség is, szív, a föld és népe nagy szeretete.

Németországban az iskolai oktatás gerincében áll a szülőföldismeret, mert ott bőségesen van már hozzá tudományos kutatások eredménye. De nemcsak iskolákban használják ki nagy nemzetnevelő erejét, hanem felismerték társadalomnevelésre való alkalmas voltát is. Heimat-múzeumok egész sora működik, abból a gondolatból kiindulva, hogy a nemzet leghatalmasabb nevelője a haza földje.

Amikor nálunk e gondolatnak még elméleti felismeréséig is alig jutottunk el, természetes, hogy intézményes megvalósításától is igen messze vagyunk még. Az egész probléma bele van söpörve az iskolai tantervek káoszába. Az, hogy Magyarországon ma öt egyetemi intézete van a földrajznak, ezt a problémát egyáltalán nem segítette elő. Ezekben az intézetekben egy professzornak kell előadnia minden földrajzi stúdiumot, a csillagászati és matematikai földrajztól kezdve a fizikai földrajzon át az egész Föld leíró földrajzáig. A hazai földéletrajzának kutatására való speciális intézetünk pedig egyáltalán nincsen. Ilyen körülmények között természetesen szó sem lehet arról, hogy a szülőföldismeret tudományos műhelyt kapjon, de még arról sem, hogy a hazai földnek tisztán csak földrajzi szempontból való kutatása intézményesen megszerveztessék. Ma az a helyzet, hogy egy-egy geográfus-professzor munkakörében esetleg éppen annyi hely juthat Magyarországnak, mint pl. Közép-Ázsiának.

Éppen így nem lehet arról sem beszélni, hogy tudományos társaságok szervezzék meg a magyar földrajzi kutatásokat, hiszen ma minden tudományos társaság létéért küzd. A Magyar Földrajzi Társaság Balatoni Bizottságának az egész világon páratlan eredményei bizonyítják, hogy megfelelő eszközök birtokában már a múlt század vége felé megvolt hazánkban is a kellő szellemi tőke eredményes földrajzi kutatásokhoz. Pedig a rendszeres és tervszerű kutatások nemzeti szempontból nemcsak rendkívül sürgősek, hanem szinte már el is késtünk velük. A megszállt területeket akkor fogjuk véglegesen elveszíteni, amikor a velük való tudományos kapcsolatainkat a megszállók szellemi tőkéje fogja kisajátítani. Ez pedig már igen nagy mértékben meg is történt. Sőt ezen túlmenően, már a csonkaország területén is idegen szellemi erők dolgoznak. Nemcsak arról van ma már szó, hogy a magyar föld természeti földrajzi viszonyait kutassuk, hanem a hangsúly elsősorban a nemzeti vagy nemzetiségi szempontból fontos kutatásokon, elsősorban településföldrajzi vizsgálatokon van. Rendkívül lesújtó, hogy a Dunámul ma még birtokunkban lévő németlakta tájain német egyetemekről küldött kutatók végeznek Németországból támogatott és irányított településföldrajzi vizsgálato-

kat. Ezekkel szemben a magyar geográfusok legfeljebb elvétve és tisztán egyéni áldozatkészségükből dolgozhatnak, és eltekintve azoktól a doktori disszertációktól és tanári szakvizsgálati dolgozatoktól, amelyek márcsak kezdő szakemberek kezéből való származásuk miatt is kisebb értékűek, alig láthat napvilágot magyar földrajzi kutatások eredménye.

Még rosszabb azonban a helyzet a megszállt területeken. Nálunk kisebb kultúrájú népek már régen felismerték a földrajzi, speciálisan a honismereti kutatásoknak nemzeti szempontból való nagy gyakorlati jelentőségét. Legyen szabad ehelyütt csupán a szerbek ilyen irányú munkásságára és annak eredményeire felhívnom a figyelmet. Feltétlen tény, hogy Jugoszlávia szellemi megteremtője a szerbek nagynevű geográfusa, Jovan Cvijic volt. A szerb földre vonatkozó településföldrajzi kutatások nagy jelentőségét felismerve és ennek az illetékes szerb állami, társadalmi és tudományos tényezőket is megnyerve, már 1896-ban megszervezte ezeket a geográfiai tanulmányokat. A szerb föld alatt értett terület fogalmát is egy szerb geográfus, Cvijic elődje, Vladimir Karic alkotta meg, értvén alatta a szerb és montenegrói területeken kívül hazánk déli részét is a Maros-Dráva vonalig, azután Boszniát és Hercegovinát, Dalmáciát és a Balkánnak Szerbiával határos egyéb részeit is. Cvijic a maga munkatársait az egész szerb intelligenciából toborozta és azokat, mivel legnagyobb részük nem volt szakember, iskolázta a kutatásokra. Tanulmányai a szerb akadémia kiadásában jelentek meg 1902-től kezdve. A műnek hét kötete látott napvilágot s ezekben több bosnyák és hercegovinál terület is fel van már dolgozva. A nagyszerb öntudat kódexei ezek a kötetek. Az általa kidolgozott Nagy-Szerbia tanát ő fogadtatta el Ernest Denis-vel és Seton-Watsonnal, és ezen az alapon született meg Jugoszlávia. Földrajzi kutató munkájában fanatikusan nagyszerb, öntudatos papok, tanítók voltak munkatársai. A kisebb Szerbia íme, már a múlt század végén is kutató munkát tudott végezni nemcsak saját területén, hanem határain kívül is.

De lássuk, hogy most milyen tudományos apparátus áll rendelkezésükre a szerbeknek földrajzi kutatásokra. A belgrádi egyetemen az ilyen irányú tanulmányoknak három katedrája van, ezek közül egy földrajzi, kettő néprajzi. Magyarországon ma is egy néprajzi tanszék van egyetemi fokon. 1930-tól kezdve megjelenik Szerbiában egy kiadvány „Atlas de la Société de Géographie de Beograd“ címen. Ebben a nagyszerűen illusztrált kiadványban csupa újszerb területet dolgoznak fel, a dalmát partokat, délszerbiai tájakat. Egy másik kiadványukban, amelynek címe „Editions speciales de la Société de Géographie de Beograd“, ugyancsak majdnem kizárólag az újonnan szerzett területeket dolgozzák fel.

Nézzük azonban, hogy mi történik Romániában és főleg a megszállt Erdélyben a földrajzi tanulmányok terén. Bukarestben az egyetemen két tanszéke van a földrajznak s a kereskedelmi főiskolán szintén van tanszék. Kolozsvárott a régi magyar egyetemen a földrajznak csak egy tanszéke volt, most az oláhok kettőt állítottak, amelyekhez külön földrajzi intézet, földrajzi múzeum és fizikai földrajzi

laboratórium van szervezve. Jellemző, mennyire felismerték az oláhok a földrajzi kutatások nagy politikai értékét, hogy alig melegegtek meg Erdélyben, máris meghívták az egyetemre vendégprofesszornak a jelen egyik legnagyobb tekintélyű szakemberét, a francia De Martonnet. Az egyetem földrajzi intézetének kiadásában megjelenik 1922 óta egy hatalmas kiadványsorozat „Travaux de l'Institut de Géographie de l'Université de Cluj” címen. Fájdalmas az összehasonlítás, de nekünk nem volt a kolozsvári egyetem felállításától elrablásáig sem annyi pénzünk speciális erdélyi földrajzi tanulmányok publikálására, mint az oláhoknak egy-egy évben 1922 óta. Egyes kötetek a 400 oldal körül járnak. Ezekbe temetgetik Erdély és a magyar szellemi élet egymással való kapcsolatait. Erdélyt ezen keresztül fogja megismerni a külföld — oláhnak. Ezekben a kötetekben jelent meg az a nagy tanulmány, ami De Martonne francia professzor Erdélyben és Bukovinában 1921-ben tett három nagy és költséges földrajzi expedíciójának eredménye. Jellemző a munka második kötetének tartalma is: Cantemir Demeter herceg (megh. 1723.) földrajzi tanulmányai, amelyek már ugyan régebben megjelentek angol, francia és német nyelven is, de most az oláh földdel való szellemi kapcsolatuk történelmi múltjának bizonyosságául oláhu is ki kellett adniok. Nincsen-e ennek nemzetnevelő értéke, lehet-e tagadni? A legszomorúbb azonban, hogy ezekben a kötetekben kellett napvilágot látni a Székelyföld emberföldrajzának is, közel 200 oldalas nagy tanulmányban. Nekünk Székely Orbán munkája óta alig jelent meg önálló földrajzi tanulmányunk a Székelyföldről. A tanulmánynak komolyabb tudományos értéke nincsen s minden állítása az oláhok elszékelyesítéséről, történelmi és néprajzi beállítottságáról, megcáfolható, de mit használ ez már nekünk, amikor a francia tudomány a saját nyelvén először Opreanu Sabin úr tanulmányát kapja kézhez a Székelyföldről. Heinrich Wachner, az oláh szellemi műhelybe beállott szász közöl tanulmányt ezekben a kötetekben Csíksországról. Egy másik kötet Erdély vármegyéinek területi fejlődésével foglalkozik, mondani sem kell, hogy nem a tudomány, hanem a politika szolgálatában.

Csak egy kisebb csokor azokból a virágokból, amelyeket mi sohasem szakítottunk le Erdély földjéről, s amelyet olyan sűrűn szedegetnek a megszállók, mert ők tudják, hogy miért. Mi még ma sem tudjuk.

Nem volna azonban helyes azt gondolni, hogy talán csak balkáni népek célttévészett tudományos törekvéseivel állunk szemben. A nyugati kultúrával dicsekvő csehek tökéletesen ugyanígy, sőt még tökéletesebben is beleállították ezt a valóban nemzeti értékű kutatási irányt a maguk szolgálatába. Legyen elég csupán csak arra rámutatni, hogy Prága cseh egyetemén a következő tanszékek és intézmények vannak a földrajzi kutatásokra: a bölcsészeti fakultáson van egy tanszék és intézet a „szülőföldismerettanra”, a természettudományi fakultáson van a földrajznak három tanszéke, egy tanszéke ezenkívül a klimatográfiának, egy a kartográfiának és matematikai földrajznak, egy a geomorfológiának. Tehát csak a prágai egyetemen összesen hét tanszék és intézet áll rendelkezésére a cseheknek a földrajzi kutatásokra, míg a budapesti egyetemen összesen egy.

Azt hiszem elég meggyőző ennyi is belátásához, hogy köröttünk igen céltudatos munka folyik: harc a tőlünk elrabolt föld szellemi birtokbavételéért. Sőt a szomszédságon túlról is benyúlt már ide a kéz a maradék föld szellemi kisajátításáért is, elért a dunántúli magyar földre is a német irányítású tudomány. Mi egyelőre ölhetett kezekkel várjuk, hogy a szellemi kisajátítás után vájjon mi történhet még.

Tudománypolitikánknak meg kell látnia ezt a veszedelmet és intézkednie kell. Belső és külső okok sürgetnek, hogy a magyar föld kutatása megszerveztessék és annak tudományos műhely állíttassák. Belső okok: a magyar föld megismerésének öncélúságán kívül a történelmi kutatások érdeke, az iskolai szülőföldismeret tudományos módszereinek munkálása és ilyen irányú kutatások vezetése, szociográfiai, gazdasági, néprajzi, tanyaismereti, gazdaságtörténeti kutatásoknak földrajzi oldalról való alátámasztása és megtermékenyítése, természeti múltunk emlékeinek megmentése és feltárása; hiszen történelmi emlékeinkből az alföldieket már elsöpörte a magyar mult, a felvidékieket elszakította tőlünk a magyar jelen, vájjon el kell-e tűnniük a magyar föld természeti múltja emlékeinek is ismeretlenül? Miből táplálkozhat akkor a magyar történelmi öntudat, ha sem emberi történelmi múltjának, sem földje történelmi múltjának emlékeit nem mentjük meg, nem dolgozzuk fel? Ezeknek a településföldrajzi kutatásoknak megkezdésére nemcsak azért van rendkívüli szükség, hogy eredményeit nemzetünk nevelésében mielőbb értékesíthessük, hanem azért is, mert mindkevesebb forrása marad meg a földben a geográfus kutató számára. A kultúra nemcsak a népet vetkezteti ki eredeti mivoltából, hanem a földet is.

A külső okok még eminensebbek: ha mi nem emeljük be a magyar szellemi értékészletbe a magyar földről szerezhető tudományos kincseket, örömmel gazdagítják velük nemzeti értékeiket azok, akik rájuk tehetik kezüket. Föld nélkül nincsen nemzet, s ha a földhöz való tartozásunk tudatát nem munkáljuk, a nemzet fogalma is légtüres térbe kerül.

FODOR FERENC